

Nakkasın Sirri

pörtakal

Çiğdem Aldatmaz

*Sultanımın parmağında taş idim, aşkla oyuldu içim. Çok
uzaklardan çıkıp gelen bir gezgin, kalbine alıp götürdü beni.*

YILDIZIN PEŞİNDE

Gecenin renkleriyle bezenmiş, gündüzün ışığıyla aydınlanmış, bakanı içinde yıllardır dokunmadığı belki de hiç fark etmediği bir derin yarayla yeniden karşılaştıran Yıldızın Peşinde adlı tabloda, bir kadın bir erkeğe eski bir sandıkla işlemeli demir anahtarı işaret eder. Tabloda, siyah, yıldız tozlarıyla kaplı bir fonun üzerinde, geride üzerinde küçük tepeler, ışıkları yanan eski Galata mahallesi resmedilir. Tablonun görünen en büyük açısında görünen kadın, alev gibi yanan incili kaftanı kuşanmış, saçları nefasetle omzuna dağılmıştır. Kadın siyah pelerinini üzerine örterken resmedilir. Adeta kızıl alevi örten gece gibi, dahası herkesten çözülmemiş sırları saklamak ister gibi yapar bunu. Sanki kılık değiştirip erkek gibi görünür. Bakanlar ilk bakışta onun kadın olduğunu anlamakta zorlanır. Ve elindeki anahtarı Galata kıyılarından denize savururken görürüz. Kadının bakışları geridedir, elindeyse gizemli elmas parlamaktadır. Aynı zamanda ikisinin de başının üzerinde belirmiş, gizliden gizliye kendini belli eden anahtar figürü, tablonun en geç çözülen parçasıdır. Ancak bu tabloyu çok uzun zaman inceleyen biri görebilir.

İşte tablonun tüm sırrı bu anahtarın işaret ettiği yerdedir. Rivayet odur ki bu anahtar, tarihçilerin yıllardır peşinde olduğu ama bir türlü çözemediği o sırrı ortaya çıkaracaktır. Tablonun hikâyesini

ise şimdiye dek çözen olmamıştır. Bu hikâye, tarihin bir noktasında kırılma yaratmıştır.

Tablonun özellikle Tanzimat Dönemi'nde ülke ülke gezer, yıllar süren çabalar sonucunda Türkiye'de müzeye getirilir. Ressamın hangi dönemde yaşadığı, cinsiyeti, yaşı merak konusudur. Bu yüzden hangi dönemde resmedildiği bir türlü anlaşılamamış, dolayısıyla öyküsü çözülememiştir.

Ne var ki bu tabloya bakanın anlayabildiği esaslar vardır: Sırlar, tutkular ve aşk.

Sanat tarihçileri bu gizemli tablodaki anahtarın sırrını araştırırsanız, bazen aradığımız şey, bildiğimiz ve odaklandığımız her şeyin dışında bambaşka, bize oldukça yakın olduğu için hiç kuşgulanmadığımız bir yerdedir.

“Emanet sadece görünür bir yük, bir eşya değil. Emanet gönülle taşınır, gönülle ulaştırılır sahibine. O yüzdendir ki pahası ağırlıkla değil, vefa ile ölçülür.”

Gezgin, dostu İskender’den bu cümleyi duyar duymaz içini kaplayan sıcaklığın tarifi yoktu. Onunla yolları ilk kez Avusturya elindeki harpte kesişmiş, daha o gün dostluklarının ebedi olacağını anlamıştı. O vakitler Avusturya harbi yeni başlamıştı, Gezgin ve İskender ocağın bıçkın askerleri arasında yeni yeni fark edilen devşirmeler olarak serüvenlerinin çok başında yer alıyorlardı. Ocağın katı kurallarıyla yetişip disiplinli iki asker olurken zor şartlara, zorlu eğitime ve bölükler içinde zaman zaman çıkan anlaşmazlıklara karşı hep birbirlerini koruyup kolladılar.

İskender ve Gezgin, iki devşirme, Devleti Âliye’ye hizmet etmekle saadet içinde iki cevval ve heyecanlı gençti. Başlangıçta ikisi de Acemioğlu olarak eğitim görmüş, birbirlerine ilk orada yoldaş olmuşlardı. Sonra İskender, Yeniçeri Ocağı’na devam etmiş, Gezgin ise yazma ve çizme maharetlerinin fark edilmesiyle saraya, divanı hümayuna bağlı vakanüvislerin arasına çırak olarak katılmıştı. Önce İskender’le katıldığı savaşlarda, sonra da dolaştığı illerde gördüklerini yazıp çizip kaydetmek, Gezgin için daha büyüğü bir iş halini almıştı. İskender ise bıçkındı, askeri dehası herkes tarafından

fark ediliyor, takdir görüyordu. Kimi zaman ise bu yüzden üstüne geliniyor, ama dirayetli yapısı onu her daim koruyordu.

İki kafadar zaman zaman ayrılırsalar da bir bahaneyle buluşur ya vazife icabı ya da uzun aralıklardan sonra olmadık yerlerde bir gelmeyi başarırlardı. Gelin görün ki bu buluşmaların en keyiflisi her zaman payitahtta olurdu. Gezgin ve İskender ömürleri şehir şehir gezmekle geçmemişçesine burada bir köklülük, aidiyet duygusu bulurlardı. Sultan Ahmed Han'ın çocukluktan çıkıp, genç, bıçkın bir padişah oluşuna burada birlikte şahit olmuşlardı. İki genç adam, birbirlerinden hiç ayrılmayıp, kaderlerinin onları savurduğu yerde dostluklarına tutundular.

Gezgin İstanbul'a geldiğinde ilk İskender'in kapısını çalmış, İskender de hiç düşünmeden evini açmıştı ona. Her seferinde eve dönmek gibiydi bu kapıdan içeri girmek. İskender, padişahın muhafız alayının başındaydı ve vaktinin çoğunu Yeniçeri Ocağı'nda geçirirdi. Bu arada Gezgin, payitahtın görmediği yerlerini geziyor, yeni yeni notlar alıyordu. Nasıl hülyalı bir şehirse burası, her gelişinde başka güzelliğine meftun oluyordu. Topkapı Sarayı yakınlarındaki büyük alanda sultan ihtişamı şimdiden konuşulmaya başlanmış yeni caminin inşaatını başlatmıştı. Sarayın bulunduğu yer de Gezgin'in ilk kez keşfettiği yerlerden biriydi. Ayaklarını bastığı yeri yüzyıllardır tanıyormuş gibi güven veren, dolaşması tarifsiz mutluluklar sunan sokaklardı buralar. İskender ile bir akşamüstü meydanın etrafını geziyor, bir yandan da konuşuyorlardı.

İstanbul, Boğaz'ın nazlı sularıyla, pırl pırl havasıyla şakıyordu adeta o gün. Gezgin kendini Fatih'ten salmış, arabacıyla hoşbeş ede ede sarayın duvarlarıyla sırt sırta vermiş Soğuksu sokağına kadar gelmişti. Sokağın iki yanında dizili renkli konakların bahçelerinden hanımelleri, fesleğenler kokularını salıyor, cumbalar ayrı ayrı hikâyeler anlatıyordu. Sokağın başındaki çeşmenin suyu gürül gürül akıyor, sokağa girenlerin içini ferahlatıyordu. Yavaş yavaş Arnavut kaldırımlarına işleyen bahar rüzgarı, bu sene bir başka olacaktı gibi hislerle dolduruyordu insanın içini. Bu sokakta tek

başına yürümeyi, meydana çıkıp bir şerbet içip pırıl pırıl İstanbul güneşinde ruhunu dinlendirmeyi çok sevmişti.

Oysa ne çok ülke gezmiş ne çok yol kat etmişti ahir ömründe. Sayfalarında ovaların düz olduğu, yaylaların burçlara vardığı uzak memleketlerden söz açar, Frenk elinden çıkma heybetli binarlardan tutun, kutsal toprakların insanın ta uzaktan içini ısıtan hikâyelerine değin gözüne ve gönlüne iliştirdiği her detayı yazardı. Fakat payitaht onun için bir başkaydı. Burada hiç hissetmediği bir aidiyetin yanında başka hiçbir ülkede hissetmediği tatlı bir huzuru duyuyordu.

Üstelik İskender de buradaydı. İskender'in olduğu il, Gezgin için vefanın, daimi dostluğun yeri idi. İşte nihayet buluşmuşlar savaştan bu yana rahat bir nefes aldıkları, sohbet ettikleri bir güne kavuşmuşlardı.

İskender'in uzun sedirlerinde yemekten sonrasının rehavetiyle kurulmuşlardı. İskender'in bir askerin olduğu her halinden belli olan evinde, eve dönmenin mutluluğuyla dinliyordu arkadaşını Gezgin. Kandilin lambası sönmeye yakın, Gezgin arkadaşına Allah rahatlık versin deyip yatağına gidecekti ki aklına bir mesel geldi. Uzun uzun anlattı İskender'e. Sonunda da "Emanet", dedi Gezgin "bizim için canı cana emanet demek, bilirsin İskender."

"Bilmez miyim. İşte bu yüzden sana bir teklifim var Gezgin."

İskender lafı dolandırmayı sevmezdi ama bu sefer söyleyeceklerini ölçüp biçer gibi bir hali vardı.

"Padişahımız efendimizin kervanı yakında kutsal topraklara doğru yola çıkacak. Sultanımızın hazırlattığı hediyeleri hayırlısıyla yerine ulaştıracağız. Kervanın hazırlıkları sürüyor. Ama biliyorsun bu yol uzun, emanetler kıymetli. İsterim ki sen de benimle gel, kervana katıl. Ne dersin bu işe?"

İskender, Gezgin'in cevabını beklemeden ona Kur'an'dan bir âyet okuyuverdi. Gezgin'in ilgisini çekmek ister gibi bir hali olsa da bu

âyet, tüm hikâyenin başlangıcı gibiydi. Dedi ki: “Allah göklerin ve yerin nurudur. O’nun nuru içinde bir kandil bulunan bir oyma hücre misalidir. Kandil, bir sırça içindedir. Bu sırça inciden bir yıldızdır; ne doğuya ne de batıya nisbet edilen mübarek bir zeytin ağacından tutuşturulur. Onun yağı hemen hemen ateş dokunmasa bile ışık verir; nur üstüne nur! Allah, dilediğini kendi nuruna yöneltir ve insanlara birçok misaller verir. Allah, her şeyi bilendir.”

“Nur suresi değil mi bu?”

“Hakkın var Gezgin. Yıllar hafızandan bir şey götürmemiş. Sa-
vaş zamanı yola revan olduğumuz anlarda da geçtiğimiz yolları,
unuttuğumuz isimleri hep sen hatırlardın. Senin sayende ordugâh
yolunda kaç kez kaybolmaktan kurtulduk.”

“Hâlâ bir şeyler hatırlıyorken kıymetimi bil İskender. De bakalım,
ne diyeceksen.”

“Hakkın var ama biraz sabret Gezgin. Biraz sabret, her şeyi öğ-
reneceksin.”

Gezgin arkadaşının bu gizemli hallerinden ürkse mi heyecan mı
duysa bilemedi. Ama çok da ısrar etmedi. Her şeyde var bir hayır,
diye geçirdi içinden.

Gezgin o gün, evin cumbalı balkonuna oturup uzaktan uzağa göz
kırpın meydanın kuşbakışı bir resmini çizdi. Çizimine akşam
güneşini, payitahtın büyüsunü ve biricik dostunu yerleştirdi. Bir
yandan da merak içinde, dostunun onu götüreceği yeri düşünüp
durdu.

İki arkadaş ertesi gün erkenden yollara düştü. İskender’in sessizli-
ği, sürprizlerle karşılaşabileceklerine işaret ediyordu. Beyazıt’tan
başlayıp serkeş adımlarını gitgide hızlandırarak saraya doğru yü-
rürlerken çarşının debdebesi, şerbetçilerin, bakırcıların çıkardığı
şingirtı seslerine karışıyor, renk renk top top kumaşlar tezgâhlarda

en güzel beyefendiler ve hanımefendiler için dikilmeyi bekliyor, mis kokulu sebze ve meyve sergileri rayihalarıyla insanın içini ferahlatıyordu.

İki arkadaş Topkapı Sarayı'nın içine gireni gizemiyle karşılayan kapısından ve tıpkı bir ülkeyi çevreler gibi çevreleyen yüksek duvarları arasından geçerek Bab-ı Hümayun'dan içeri girdiler. Bu duvarlar, öyle güven verici bir heybetle yükseliyordu ki içine gireni tüm dünyadan koruyormuş ve aynı zamanda tüm dünyadan ayırır vermiş, başka bir makama almış gibi hissettiriyordu. Ardından sarayın gündelik koşturmaları içinde bağırışların, tekerlek gürültülerinin ve zincir şaklamalarının birbirine karıştığı koşturmacası arasından geçip halka açık bölümden Babüsselam'a kadar geldiler. Burası sadece cihan padişahının evi değil, tüm payitahtın kalbiydi. Herkes nerede duracağını, nereden geçeceğini, kimi görüp kimi görmeyeceğini gayet iyi biliyordu.

Alay Meydanı'na vardıklarında İskender kedi adımlarıyla تنها bir koridora yöneldi, Gezgin de onu takip etti. Koridora girdikçe sarayın hay huyu ve gürültüsü geride kalıyor, taş duvarların soğukluğu insanın içine içine yayılıyordu. İskender ise cübbesinin başlığını başından geçirerek gizemli haline gizem katıyordu.

Derken önünde muhafızların bulunduğu demir kilitlerle örülü bir kapının önüne geldiler. İskender muhafızlarla göz göze gelince gözünü kırpmadan insanı dize getirebilecek iri yarı muhafızlar başını eğip bir adım sağa çekildiler. Gezgin şaşkındı. Yıllardır tanıdığı İskender değildi bu. Zaman içinde mevkisi yükselmiş, sözü dinlenen bir asker olmuştu. Kudretini yukarılardan aldığı belliydi. Yoksa payitahtın kalbi olan bu saraya böyle kolay, tasatsız dalabilir miydi insan? Kapıdan girdikleri andan beri ağalarda İskender'e karşı hep aynı çekinme ve saygı ifadesi vardı. Belli ki görüşmedikleri yıllar içinde çok şey değişmişti İskender için. Gezgin o an anladı: Bambaşka bir hikâye bekliyordu onları. Belki de kestirilmesi güç, dostluklarını bile yeni baştan ezber edecekleri bir

serüven. Tehlike ve sadakat kol kola girmiş, bu zindana benzeyen, nemli, kalın duvarlarda insanın içini ürperten ısıklar çalıyordu.

Ağır mı ağır, kara mı kara kapı, izbandut gibi ağaların insanı bir vuruşta seriverecek kollarının tek hareketiyle açıldı. İçerideki tozlu ve puslu karanlık, bir hareketle dağıldı ve inceden başlayıp kalınlaşan ışık huzmesi, yerini göz kamaştıran aydınlığa bıraktı.

İnciler, mercanlar, göz alıcı yakutlar, insanda yarım heyecanları yeniden canlandırırçasına parılıyordu. Kiminin üzeri ipek örtülerle örtülmüş tablolar, sedef kakmalı sandıklar, telkâri aynalar arasında parıldayan ıslıl ıslıl altın ve gümüş şamdanlar karanlığın içinde alacalar içinde yanıyor, bir yandan da insanın içine tarifsiz bir tekinsizlik duyusu yayıyordu.

İskender, Gezgin'in yüzündeki şaşkınlığa bakıp gülümsedi. Sonra önünde duran ceviz sandıklarından birinin kapağını açıp içinden mor renkli, kadife bir kutu çıkardı. Kutunun üzeri incilerle işliydi. Kutuyu açar açmaz boş mahzen bir başka esrarla parıldadı. İçinden çıkan mücevher ikisinin de hayatını sonsuza dek değiştirecekti. Gezgin bu parıltıyı hayatı boyunca unutmayacaktı, tıpkı İskender'in ilk görüşte hissettikleri gibi.

Gezgin şaşkın bakışlarla mücevheri inceliyordu. Aslında bir elması bu, lakin bugüne dek gördükleri bunun yanında hiçti. Bu mücevher, altın diskin ortasında dört sıra halinde düz kesimli elmaslarla çevrili, bombeli bir yuvanın ortasında yer alıyordu. Nereden bakılsa 52 karat vardı. Sade gibi görünse de güzelliği bakanı etkisi altına alırdı. Bir elması, yalnız dünyada nadir görülecek meziyetlere sahip bir insana benzetmek ne kolay, diye düşündü Gezgin. Elmasın üzerindeki altın plaka, Sultan Ahmed tarafından düşünülmüştü belli ki. Mihrap biçimindeki altın plakanın üst kısmında sülüs hatla “Şefaât ya Resulallah şefaât, Sultan Ahmed bin Mehmed Han” yazıyordu. Diskin alt kenarındaki yarım şemsenin içinde de “Sultan Ahmed Han İbn Sultan Mehmed Han

sene 1022” (1613) yazılıydı. “İşte,” dedi, İskender, “Nur suresinde ne varsa bu mücevherde de o var. Duyduğum o ki bu mücevherin ustası, ilhamını biraz Sultanımızın aşk hikâyesinden biraz da Nur süresindeki âyetten almış. İşte dillere destan Kevkeb-i Dürri bu.”

Hemen küçük defterini ve kalemini çıkarıp bu şahane elması çizmeye çalıştı. İlk bakışta altın plakaya oturtulmuş değerli bir taş gibi görünebilirdi fanilerin gözüne. Fakat biraz daha derin bakıldığında üzerindeki incilerin ve elmasların zarafetine, parıltısına kapılıp gitmemek elde değildi. Fakat ne kadar uğraşırsa uğraşsın eskizi tamamlamakta zorlanıyordu. Bu elması çizebilmek için o elması anlamak her kıvrımını her köşesini sindirmek lazımdı. O an çizmeyi bırakıp sadece elması inceledi. Tüm ayrıntıları kafasına kazıdı. Gözleri bu güzelliği gören biri, dünyaya artık eskisi gibi bakamazdı.

Gezginin şaşkın bakışlarından İskender meselenin teferruatını anlatması gerektiğini anlamıştı. Bir yandan da içi rahattı, çünkü Gezgin’in onu yarı yolda bırakmayacağına dair sarsılmaz bir inancı vardı. Dostluklar böyle günler içindi. Tehlikenin, savaşın ortasında nasıl defalarca birbirini kolladırlarsa, bu vazifede de birlikte olacaklardı. Üstelik onunla sadece kutsal emanetin muhafızları olmayacaklardı. İskender’in herkesten gizlediği sırrı, kalbinin sahibi olan kadına da ulaşması için Gezgin’in yardımına ihtiyacı vardı.

Biliyordu ki Gezgin, daha önce kalbine hükmeden bir aşka meftun olmamış ama kendini kalbinin kapıları aşka açarak yetiştirmişti. Aşk bir emanete tutkuyla sahip olmak kadar, yüreğini uçsuz bucaksız topraklar gibi açık tutabilmekten de geçerci.

Gün gelmiş İskender’in o ovalar gibi geniş kalbi de zamansız bir rüzgâr almış, kimselere diyememişti. Ama şimdi vakit gelmiş hem vazifeye hem de sevgiliye giden yolda güvenilir bir yol arkadaşına ihtiyaç duymuştu.

Gezgin’in gözlerine bakıp sordu: “Bu elmasın hikâyesi çok uzun ama şunu bil, bu elmas emniyet içinde kutsal topraklara gidecek

Gezgin. Namı öyle almış yürümüş ki düşmanların diline, aklına düşmüş çoktan. Belki gidip de dönmek var ama dönüş yolu bize kutlu olacak, bundan adım gibi eminim. Var mısın benimle bu yola çıkmaya?”

Gezgin’in bakışları bir anlığına parıldadı. Payitahta akşam iniyor, yepyeni bir hayatın davetkâr ısıltısı alınlarına akşam güneşi gibi düşüyordu.